

APLICAREA PEDEPSEI ÎN CAZUL ÎNCHEIERII ACORDULUI DE RECUNOAȘTERE A VINOVĂȚIEI

Mariana GRAMA, Dorina CEMÎRTAN

Universitatea de Stat din Moldova

Odată cu intrarea în vigoare a noului Cod penal, în legislația națională a fost introdusă, pentru prima dată, instituția acordului de recunoaștere a vinovăției. Potrivit acestei reglementări prevăzute în art.80 din Codul penal, legiuitorul oferă posibilitatea reducerii cu o treime a pedepsei în cazul încheierii de către persoana pusă sub învinuire a unui acord de recunoaștere a vinovăției.

Cuvinte-cheie: *acord, recunoașterea vinovăției, aplicarea pedepsei.*

THE PENALTY APPLICATION IN CASE OF A PLEA BARGAIN AGREEMENT

With the entry into force of the new Criminal Code, the national legislation has been introduced for the first time, the institution of plea bargaining agreement. According to those rules provided for in Article 80 of the Criminal Code, the legislature offers the possibility of reducing by one-third of punishment in the case of the person under accusation of a plea agreement.

Keywords: *agreement, plea bargain, penalty application.*

În contextul politicii penale promovate de Republica Moldova, democrația se realizează, în primul rând, prin asigurarea intereselor persoanei, astfel încât aceasta din urmă să poată opta pentru diferite opțiuni ale comportamentului său. Acest comportament, la rândul său, trebuie să se bazeze pe libera alegere asupra conduitei neimpuse și neconstrânse de nimeni.

În jurisprudența Republicii Moldova se acordă prea puțină atenție evaluării impactului circumstanțelor atenuante și agravante asupra categoriei și mărimii pedepsei penale aplicate ca urmare.

Procesul de reformare a legislației procesual penale în Republica Moldova a trezit, în mod inevitabil, interesul de a studia experiența pozitivă ce există în alte țări în ceea ce privește administrarea eficientă a justiției penale. Acest studiu s-a concretizat cu introducerea în Codul de procedură penală din 2003 a unor instituții sau norme necunoscute mai înainte practicii și legislației naționale, dar care, pe parcursul multor ani, erau folosite în diferite țări.

Drept o categorie aparte de circumstanțe cu caracter atenuant poate fi considerată și recunoașterea vinovăției în cadrul urmăririi penale sau investigațiilor judiciare. Așadar, cu toate că recunoașterea vinovăției nu este expres prevăzută în șirul de circumstanțe atenuante specificate în Partea Generală a Codului penal al Republicii Moldova, aceasta constituie o asemenea circumstanță datorită faptului că, pe de o parte, reprezintă un semn al autoevaluării și autocondamnării de către infractor nemijlocit, iar, pe de altă parte, implică un efort relativ redus din partea autorităților abilitate ale statului în sensul investigației și acumulării probelor suplimentare privind vinovăția infractorului.

Subiectul în analiză este, incontestabil, unul actual, fapt demonstrat prin politica penală a Republicii Moldova direcționată spre atenuarea gravității unor pedepse.

În cele ce urmează vom prezenta, mai întâi, succint, cum este definit conceptul „acordul de recunoaștere a vinovăției” în doctrina dreptului penal și procesual penal.

În doctrina dreptului penal și procesual penal au apărut multiple dificultăți în privința identificării unei definiții științifice succinte și exacte a acordului de recunoaștere a vinovăției, deoarece acest termen poate fi folosit pentru a descrie diferite situații și relații, având o arie vastă de aplicare atât în dreptul procesual penal, cât și în dreptul penal.

Unii doctrinari consideră că pledarea vinovat este o recunoaștere a vinovăției făcută într-un mod formal [10, p.26]. În acest sens, din punct de vedere procesual, ei consideră că pledarea vinovat și mărturisirea ar constitui aceeași instituție. Însă, trebuie de menționat că acestea constituie două instituții diferite. Mărturisirea este relatarea unui set de fapte, pe când pledarea vinovat este o admitere a tuturor elementelor unei învinuirii penale. Mărturisirea este cunoașterea sofisticată a legii în relație cu faptele [10, p.26].

Pledarea vinovat este deseori o pledare negociată [10, p.26], sau, mai explicit, este generată de încheierea unui acord de recunoaștere a vinovăției. Deci, în esență, acordul de recunoaștere a vinovăției este o formă

de negociere prin intermediul căreia se încheie o înțelegere care soluționează, fără judecată, una sau mai multe învinuiri aduse împotriva învinuitului [10, p.27].

Datorită faptului că acordul de recunoaștere a vinovăției nu se prezintă ca un concept monologic, în definițiile acestei instituții, date de diferiți autori, se întâlnesc opinii diverse, uneori chiar contradictorii.

Conform altor autori, esența acordului de recunoaștere a vinovăției constă în aceea că învinuitul este de acord să pledeze vinovat în privința cel puțin a unei învinuiri în schimbul unor concesiuni din partea procurorului [21, p.98].

Acordul sau recunoașterea formală a vinovăției este o declarație în proces, făcută de una din părți în privința recunoașterii faptului, pe care cealaltă parte își bazează cerințele și obiecțiile sale. Exemplu clasic al acestei modalități de recunoaștere formală îl reprezintă plea bargaining al procesului penal american, care duce la imediată finisare a cercetării judecătorești și la adoptarea imediată a sentinței de condamnare. Ideea care stă la baza acestor acorduri este simplă – recunoașterea de către o parte a faptului conflictual reprezintă încetarea conflictului și, deci, rezultă că încetează însuși procesul contradictoriu [25, p.544].

Procesul judiciar simplificat reprezintă un proces judiciar din care au fost omise unele cerințe procesuale, ca, de exemplu, ascultarea martorului, expertului, părții vătămate etc. Deseori, aceasta poartă un caracter formal, fără a aduce careva prejudiciu legalității și echității, temeiniciei și obiectivității hotărârii definitive [24, p.20].

Într-o altă accepțiune, acordul de recunoaștere a vinovăției reprezintă o înțelegere între părți prin care acuzatorul merge la careva concesiuni în favoarea apărării în schimbul recunoașterii vinovăției de către învinuit, în baza căruia instanța de judecată emite o sentință [18, p.111].

Această definiție este similară celei date de Codul de procedură penală al Republicii Moldova [2], care stipulează: „Acordul de recunoaștere a vinovăției este o tranzacție încheiată între procuror și învinuit sau, după caz, inculpat, care și-a dat consimțământul de a-și recunoaște vina în schimbul unei pedepse reduse” (art.504 alin.(1)).

Deci, numai în schimbul unei sentințe reduse. Totodată, învinuitul pierde imunitatea răspunderii penale pentru declarații false și dreptul de a ataca sentința în instanța superioară pentru alte motive, decât doar pentru erorile procesuale și pedeapsa stabilită [6, p.32].

Un alt moment important în reglementarea acordului de recunoaștere a vinovăției este reducerea pedepsei pe care o obține inculpatul pentru acceptarea de a încheia un acord [13, p.41]. În această privință ar fi necesară respectarea a două reguli principale: prima – reducerea acordată trebuie să fie stabilită de lege; a doua – mărimea reducerii trebuie să fie una rezonabilă care ar permite materializarea la maximum a avantajelor, pe care această instituție le poate oferi.

O reducere fixată ar fi necesară și pentru a preveni inegalitatea între învinuiți, între cei care pot să-și permită un apărător bun sau cu relații și care ar putea să negocieze un acord mai bun și cei care nu o pot face. Totodată, aceasta ar fi o piedică în calea dezvoltării unei coruperi și existenței arbitrariului în procesul penal [13, p.41].

Spre exemplu, în SUA învinuiții pot opta în privința mai multor tipuri ale acordului de recunoaștere a vinovăției [6, p.32], comparativ cu prevederile sistemului penal național, în schimbul reducerii gravității învinuirii de la o infracțiune gravă spre una mai puțin gravă, numit „acord pe verticală”. De exemplu, dacă procurorul a înaintat învinuirea pentru omor cu circumstanțe agravante, atunci ar putea accepta acordul, dacă învinuitul recunoaște vinovăția pentru omor simplu, fără circumstanțe agravante.

A doua fiind tranzacția, când procurorul se obligă să elimine din învinuirea deja înaintată un episod sau câteva episoade, după caz, în schimbul recunoașterii vinovăției de către învinuit, pe episodul cel mai principal, acesta fiind „acord pe orizontală”. De exemplu, dacă procurorul a înaintat învinuirea pentru săvârșirea huliganismului și a unui omor, atunci ar accepta acordul învinuitului de recunoaștere a vinovăției numai pentru omor.

A treia tranzacție este când procurorul acceptă să pledeze pentru o sentință mai blândă, fără modificarea învinuirii, în schimb învinuitul recunoaște vinovăția, conform învinuirii înaintate, acest acord fiind numit „acord la sentință”; doar această variantă este prevăzută de Codul de procedură penală al Republicii Moldova.

Ultimul tip este așa-numita „nolo contendere”, care se deosebește de acordul de recunoaștere a vinovăției prin faptul că însăși recunoașterea culpei nu poate fi folosită împotriva învinuitului într-o viitoare acțiune civilă, care generează din infracțiunea dată. Spre deosebire de legislația americană, Codul de procedură penală al Republicii Moldova prevede numai o singură variantă a acordului de recunoaștere a vinovăției, și anume: acordul de recunoaștere a vinovăției de către învinuit sau, după caz, inculpat, în schimbul unei sentințe mai blânde, pentru care procurorul va pleda; totodată, instanța de judecată nu este legată prin nimic de acest acord, având doar sarcina și rolul de supraveghere și constatare a legalității acordului.

Instituția acordului de recunoaștere a vinovăției este tot mai populară azi. Astfel, există într-un fel sau altul în mai multe țări europene, fiind introdusă chiar și în legislația Federației Ruse. Cu toată popularitatea, ea totuși rămâne a fi o instituție controversată. Multe dintre problemele în aplicarea ei apar anume din cauza lipsei unei reglementări atotcuprinzătoare. Confuziile din doctrină, care au fost descrise anterior, demonstrează că introducerea acestei instituții în Republica Moldova trebuie să fie precedată nu doar de o definiție clară a acestui concept, ci și de o descriere cât mai exhaustivă a condițiilor de încheiere a acordului și a cerințelor față de validitatea acestuia.

O altă teorie explică apariția acordului de recunoaștere a vinovăției prin faptul că ea este motivată de dorința de a individualiza consecințele condamnării și că „acordul de recunoaștere a vinovăției este strâns legat de încercările de a individualiza justiția, de a ajunge la anumite consecințe dorite și de a le evita pe cele nedorite, cum ar fi pedepsele mandatorii”. Judecătoria Supremă a articulat această opinie în cauza *Brady versus US*, menționând că negocierile dintre procuror și apărare intermediază legea cu realitățile lumii [11, p.363].

Apariția și consolidarea instituției acordului de recunoaștere a vinovăției a fost un proces de durată care a cunoscut desfășurare pe teritoriul mai multor state ale lumii, iar prezența instituției de pledare vinovat sau nevinovat a fost un factor ce a favorizat, sau chiar a fost o condiție *sine qua non* pentru apariția instituției acordului de recunoaștere a vinovăției.

Astfel, procedura acordului de recunoaștere a vinovăției este practică în prezent în Filipine, Israel, Canada, Anglia.

În sistemul de drept italian, unde pledarea vinovat nu a existat niciodată, iar acordul de recunoaștere a vinovăției a fost o anatema, a fost introdusă instituția pledării vinovat și acordarea explicită a reducerilor în pedeapsă pentru asemenea pledare.

Printre procedurile speciale menite să ofere alternative procesului tradițional sunt: aplicarea pedepsei în urma cererii părților (*applicazione della pena su richiesta delle parti*) și judecata sumară (*giudizio abbreviato*).

Prima procedură specială menționată mai sus este aplicabilă numai infracțiunilor mai puțin periculoase. Inculpatul și procurorul pot cere aplicarea unei sancțiuni înlocuitoare/substituente celei prevăzute de lege, cum ar fi liberarea supravegheată, amenda, o pedeapsă privativă de libertate redusă cu o treime sau o combinație a sancțiunii substituente și privațiunea de libertate, cu condiția că după ce s-au luat în considerare toate circumstanțele cazului și a fost făcută reducerea pedepsei privative, pedeapsa stabilită nu excede limita de 2 ani. O particularitate a acestei proceduri constă în faptul că nu este obligatoriu ca inculpatul să admită că este vinovat.

În cazul procedurii *giudizio abbreviato*, care este considerată ca o negociere în privința procedurii de examinare a cazului, inculpatul poate cere o judecată sumară sau abreviată, consimțământul procurorului fiind obligatoriu pentru acceptarea cererii inculpatului. După înaintarea cererii, instanța determină dacă este posibil să decidă cazul în baza probelor acumulate de procuror pe parcursul anchetei preliminare. Dacă judecătorul acceptă cererea și găsește inculpatul vinovat, pedeapsa care ar fi fost aplicată în cadrul procesului tradițional este redusă cu o treime. Spre deosebire de *applicazione della pena su richiesta delle parti*, *giudizio abbreviato* poate fi aplicat pentru toate infracțiunile, excepție făcând cele pentru care se aplică detențiunea pe viață.

Procedura acordului de recunoaștere a vinovăției a fost acceptată sau este pe cale de a fi acceptată și de unele țări din fostul lagăr socialist. Astfel, această instituție a fost introdusă în Ungaria, Cehia, Federația Rusă. În Rusia, spre exemplu, conform art.314 alin.(1) CPP, învinuitul este în drept, cu acordul acuzatorului și al părții vătămate, să recunoască învinuirea ce-i este adusă și să ceară pronunțarea sentinței fără a avea loc ședința judiciară, dacă pedeapsa prevăzută pentru infracțiunea imputată nu excede 5 ani. Conform art.316 CPP RF, dacă judecătorul cade de acord cu cererea învinuitului, trebuie să aplice o pedeapsă ce nu depășește două treimi din maximumul prevăzut de lege [11, p.366].

În știința rusă s-a enunțat opinia, potrivit căreia pentru examinarea cauzei în procedura acordului e suficient chiar numai faptul ca învinuitul/inculpatul să fie de acord cu învinuirea adusă de procuror, fără ca aceasta să fie recunoscută [11, p.367].

În același timp, savanții din Bielorusia susțin necesitatea stringentă în modificarea cadrului legislativ în sensul asigurării posibilității demarării procedurii speciale de examinare a acordului doar în cazul când vinovăția este recunoscută expres și integral [16, p.55].

La etapa actuală, mai multe țări europene au adoptat în legislația lor proceduri care sunt similare sau asemănătoare cu instituția acordului de recunoaștere a vinovăției. Este prezentă aproape în majoritatea statelor, însă cu trăsături specifice fiecărui sistem de drept național în parte.

Premisele apariției instituției acordului de recunoaștere a vinovăției în Republica Moldova au fost determinate de cele de ordin material și de cele de ordin teoretico-legislativ [17, p.69]. Volumul mare de muncă, lipsa resurselor necesare pentru investigații calitative ale cauzelor penale, supraîncărcarea instanțelor judecătorești, insuficiența de resurse a determinat legiuitorul să introducă această instituție de drept și în legislația națională. În dorința de a reduce tensiunile din sistemul de drept, a mers pe calea introducerii elementelor de negociere în procesul penal sau a altor mijloace care ar permite unele compromisuri în aplicarea regulilor procesului echitabil atunci când aceasta ar putea fi în interesul funcționării ritmice a sistemului judiciar. Totuși, dintre cele mai importante premise ale apariției instituției acordului de recunoaștere a vinovăției în legislația Republicii Moldova sunt volumul extrem de mare de lucru al instanțelor judecătorești și insuficiența de resurse materiale și de personal.

Unul dintre cele mai des întâlnite argumente în favoarea acordului este avantajul economic al acestuia, el favorizând aproape toate părțile în proces, dar mai ales statul, care are posibilitatea de a economisi resurse bănești și umane esențiale [11, p.365-368]. Un alt avantaj al acordului este faptul că acesta permite organelor abilitate și, în special, instanțelor judecătorești să proceseze cazurile mai rapid decât ar face-o în procesul tradițional, având și un șir de efecte benefice asupra funcționării sistemului judiciar. La fel, instituția dată prezintă avantaje și pentru învinuții, aceștia având dreptul să participe la luarea de decizii privitor la aplicarea pedepsei penale; învinuitul se consideră mai protejat de ochii publicului larg, obține o pedeapsă mai blândă decât cea prevăzută de lege, beneficiază de un proces judiciar mai accelerat. În plus, încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției exclude audierea părții vătămate, procedură ce poate avea un impact negativ la stabilirea pedepsei, exclude un eventual apel sau recurs asupra sentinței adoptate de instanța de fond.

În afară de avantajele enunțate, instituția acordului de recunoaștere a vinovăției implică și anumite riscuri, cum ar fi: dilema menținerii relațiilor bune cu acuzatorul, tentația acordului de recunoaștere a vinovăției, transparența redusă a muncii avocatului, deformarea profesională, conflictele de interese și autoincriminarea falsă.

Acordul de recunoaștere a vinovăției prezintă în sine un oarecare pericol, deoarece în cazul în care nu este bine controlat și chibzuit, amenință serios garanțiile constituționale ale persoanelor învinuite.

Referindu-ne la stabilirea procedurii de încheiere a acordului de recunoaștere a vinovăției, putem afirma, reieșind din definiția legală, că acordul de recunoaștere a vinovăției reprezintă o tranzacție încheiată între procuror și învinuit/inculpat, se întocmește în scris, în orice moment după punerea sub învinuire până la încetarea cercetării judecătorești, cu participarea obligatorie a apărătorului, învinuitului sau inculpatului în cazul infracțiunilor ușoare, mai puțin grave și grave [22, p.42]. Condițiile stipulate în lege ne conduc la gândul că acordul de recunoaștere a vinovăției este asemănător unui contract, deoarece și acesta posedă o formă obligatorie, părți participante, obiect, nerespectarea condițiilor acestuia duce la nulitatea acordului sau instanța de judecată, învinuitul având posibilitatea de a refuza acordul, dispune judecarea cauzei în procedură deplină.

Rolul instanței de judecată la încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției este de supraveghere. Instanței de judecată îi este interzis categoric participarea la discuții de recunoaștere a vinovăției [2, art.504 alin.(2)], având doar obligația de a constata dacă acordul de recunoaștere a vinovăției a fost încheiat în condițiile legii, în mod benevol, cu participarea apărătorului și dacă există suficiente probe care confirmă condamnarea.

Acordul de recunoaștere a vinovăției poate fi inițiat atât de către procuror, cât și de către învinuit/inculpat și apărătorul său. În legătură cu momentul încheierii unui acord, este de menționat că cu cât mai mult durează pentru învinuit să ajungă pe banca acuzaților, cu atât mai posibil este că ultimul va fi determinat să pledeze vinovat și să accepte încheierea unui acord de recunoaștere a vinovăției.

Luând în considerare momentul potrivit de inițiere a unui acord de recunoaștere a vinovăției, putem conchide că cea mai avantajoasă variantă ar fi cea adoptată de legislația Federației Ruse, care permite învinuitului de a se adresa cu cerere privind acceptarea unui acord de recunoaștere a vinovăției, începând cu momentul când i-au fost prezentate materialele cauzei penale spre a lua cunoștință de ele, adică, practic, la terminarea urmăririi penale, ceea ce reduce totalmente riscul ca învinuitul să accepte un acord numai din motivul de a evita un proces îndelungat.

În legislația Republicii Moldova, lipsește însă o reglementare a procesului de negociere dintre procuror și partea apărării (apărător, învinuit, inculpat), a încheierii acordului de recunoaștere a vinovăției, lipsesc regulile, inclusiv cu caracter deontologic, pentru acuzare și apărare care ar determina limitele procesului de negociere, ar stabili acțiunile și conduita permise și cele interzise. Din practică se evidențiază că încheierea acordului a fost inițiată în majoritatea cazurilor de către procurori.

Rolul părții acuzării la inițierea și încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției este unul principal, având o poziție mult mai complexă decât apărătorul sau învinuitul, fiind unicul subiect din partea statului împuternicit să inițieze și să încheie un acord de recunoaștere a vinovăției. Procurorul nu este obligat să încheie un acord, iar condițiile de inițiere a negocierilor nu sunt stabilite, fiind aplicabile în dependență de fiecare caz în parte. Probabilitatea condamnării în cadrul unor negocieri poate fi examinată din perspectiva a patru dimensiuni: vârsta martorului și a părții vătămate, relația dintre victimă și învinuit, prezența unor probleme de handicap fizic sau mintal și antecedentele penale, dacă există, ale părții vătămate. Procurorul nu poate să încheie un acord pe motivul probabilității mici de condamnare a învinuitului, dacă aceasta este determinată de lipsa probelor pe dosar [19, p.542]. Însă, decizia de a încheia un acord va fi întemeiată dacă lipsesc dovezi suficiente sau dacă dovezile nu pot fi folosite sau nu sunt considerate de către instanță credibile.

Unii autori consideră că este necesar ca partea vătămată să beneficieze de dreptul de a fi informată în privința acordului ce urmează a fi încheiat și să fie prevăzută participarea ei obligatorie în cadrul procedurii de acceptare a acordului. În SUA, victimele, de regulă, nu joacă un rol în procesul de negociere a pledării vinovat, având loc doar între procuror și inculpat, excluzând în acest sens victima. Însă, legislația Federației Ruse prevede ca condiție obligatorie acordul părții vătămate de a fi încheiat un acord de recunoaștere a vinovăției [12, p.61]. Cu părere de rău, Codul de procedură penală al Republicii Moldova în vigoare a limitat dreptul părții vătămate de a declara apel doar la cazurile în care procesul penal se inițiază strict la plângerea prealabilă a acesteia. Astfel, tindem să susținem în totalitate opinia unor justițiabili care pledează pentru faptul ca procurorul totuși să audieze partea vătămată în ce privește opinia ei despre acordul de recunoaștere a vinovăției care urmează să fie încheiat, așa cum se practică în Federația Rusă.

Rolul părții apărării la inițierea și încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției este de o importanță enormă; odată introdus, impune obligații specifice. Funcțiile apărătorului în cadrul încheierii unui acord pot fi divizate în două categorii de bază: prima fiind evaluarea oportunității pledării vinovat și a doua – asistența în obținerea unei indulgențe prin negocierea învinuirii sau pedepsei. În cadrul încheierii unui acord de recunoaștere a vinovăției, partea apărării este reprezentată de bănuț, învinuit, inculpat și apărător.

În procesul examinării oportunității de încheiere a acordului, avocatul nu ar trebui să presupună că clientul este vinovat și/sau că acordul de recunoaștere este soluția cea mai potrivită fără să se documenteze în acest sens. Apărătorul trebuie să examineze posibilitatea încercării unui acord atunci când circumstanțele sunt potrivite pentru aceasta, adică când el consideră că aceasta este cea mai potrivită soluție pentru clientul său. Omisiunea încercării de a negocia cazul atunci când acordul de recunoaștere a vinovăției ar fi în mod clar în beneficiul clientului său poate fi considerată o asistență ineficientă.

Înainte de a începe negocierea cu procurorul, apărătorul trebuie să elucideze următoarele acțiuni: să fie familiarizat minuțios atât cu versiunea procurorului despre circumstanțele cazului, cât și cu versiunea apărării; să se documenteze în întregime despre antecedentele penale ale clientului său; să cunoască dacă procurorul poate dovedi vinovăția, dacă deține probe ce confirmă condamnarea; să cunoască dacă poate prezenta anumite argumente legale ce ar duce la respingerea anumitor probe [20, p.575].

Exercitarea și respectarea respectivelor condiții trebuie să ghideze apărătorul în procesul de luare a deciziei de a încheia un acord. Astfel, urmează a fi evaluate două aspecte: probabilitatea condamnării și gravitatea cazului. Probabilitatea condamnării este evaluată în dependență de probe și calitatea lor. Gravitatea cazului se referă la aprecierea asprimii pedepsei care poate fi aplicată, ținându-se cont de personalitatea învinuitului și de alte circumstanțe ale cazului.

Potrivit legislației Republicii Moldova (art.505 alin.(2) CPP), avocatul este obligat ca înainte de încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției să discute cu învinuitul toate drepturile de care dispune acesta, să explice și să analizeze toate aspectele cazului, inclusiv ordonanța de punere sub învinuire sau rechizitoriul și toate posibilitățile de apărare de care ar trebui să beneficieze clientul în cazul dat. Realizarea acestor obligații reprezintă principala condiție ca învinuitul să adopte o decizie inteligentă și cu bună-știință în privința încheierii sau să refuze de a încheia un acord de recunoaștere a vinovăției [9, p.17].

Încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției se admite doar cu condiția că vinovăția învinuitului, inculpatului în săvârșirea infracțiunii respective este dovedită prin probe pertinente, concludente și utile, administrate în conformitate cu legislația procesual penală [2, art.505, alin.(2)].

În mod principal, avocatul trebuie să atragă atenție faptului ca clientul său să nu încheie un acord de recunoaștere a vinovăției din alte motive decât obținerea unor beneficii directe și evidente.

În circumstanțele în care clientul insistă asupra nevinovăției, iar probele indică vinovăția acestuia, avocatul nu trebuie să renunțe la opțiunea încheierii unui acord.

Potrivit legislației în vigoare, acordul de recunoaștere a vinovăției poate fi încheiat în orice moment de la punerea sub învinuire până la începerea cercetării judecătorești [4, p.4, pct.5]. Din punctul de vedere al temeiniciei și oportunității deciziei luate, momentul cel mai bun pentru încheierea acordului este după ce apărării i-au fost prezentate materialele dosarului. În acest moment apărarea deține informația suficientă pentru a aprecia oportunitatea încheierii unui acord. De obicei, încheierea unui acord la o etapă inițială nu este o decizie cumpătată. Uneori, cu trecerea timpului, situația clientului poate să se îmbunătățească. De exemplu, martorii pot pleca peste hotare sau devin mai puțin convingători din cauza uitării.

Fără a neglija faptul că terminarea urmăririi penale reprezintă momentul cel mai echilibrat pentru a lua decizia de a încheia un acord de recunoaștere a vinovăției, constatăm că în cazul în care apărarea cunoaște probele pe care le deține procurorul, aceasta poate să încheie un acord chiar din momentul înaintării acuzării. Cu cât mai devreme are loc încheierea unui acord, cu atât mai mari sunt șansele ca clientul să beneficieze de un proces în termeni cât mai restrânși.

Drept o etapă de bază și decisivă a procesului tradițional este faza soluționării cauzei în instanța de judecată. Anume la această fază se decide despre vinovăția sau nevinovăția inculpatului, despre acceptarea sau neacceptarea acordului de recunoaștere a vinovăției și despre aplicarea sau neaplicarea pedepsei penale.

În cadrul instituției acordului de recunoaștere a vinovăției, examinarea de către instanța de judecată a acordului de recunoaștere a vinovăției își păstrează aceeași importanță juridică.

Astfel, în SUA, de la 80 la 90 la sută de cazuri de infracțiuni se examinează în baza acordului de recunoaștere a vinovăției. Aceasta se motivează prin faptul că doar economia de resurse materiale și umane făcute în baza acordului de recunoaștere a vinovăției permite să se realizeze procedura judiciară deplină măcar pe câteva cazuri penale.

Referindu-ne însă la legea națională, potrivit Codului de procedură penală, rolul judecătorului în cadrul instituției acordului de recunoaștere a vinovăției este de a constata dacă acordul a fost încheiat în condițiile legii și dacă există suficiente probe care confirmă condamnarea. În funcție de aceste circumstanțe, instanța poate să accepte sau nu acordul.

Examinarea și soluționarea cauzei penale în cazul acordului de recunoaștere a vinovăției nu diferă de examinarea și soluționarea tradițională, doar cu mici excepții, cum ar fi: nerespectarea principiului oralității și nemijlocirii, partea vătămată, martorii și alți participanți la proces nu sunt interogați etc. [2, art.64(2) pct.8; art.66 alin.(2) pct.10].

Potrivit raportului activității organelor procuraturii pentru anul 2012, a fost constatată o creștere a numărului de cauze penale examinate în procedura specială a acordului de recunoaștere a vinovăției, cu 105 cauze mai mult decât în anul 2011. Astfel, în procedura nominalizată a fost finalizată examinarea a 4287 cauze penale, sau 44,7% din numărul total de cauze penale (9589), soluționate cu sentință. Acest indice este relativ constant pe parcursul ultimilor 3 ani [8, p.544].

Organele procuraturii urmează să mențină tendința de examinare a cauzelor penale în procedura specială a acordului de recunoaștere a vinovăției, precum și să aplice mai pe larg prevederile dreptului discreționar, urmând a se obține concentrarea eforturilor asupra calității și eficienței actului de justiție în cauzele penale de o complexitate și rezonanță sporită.

Încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției își are efectele sale pentru învinuit/inculpat sub forma reducerii pedepsei aplicabile pentru fapta incriminată de o normă concretă din Partea Specială a Codului penal.

Așadar, referitor la acest fapt, legea penală națională conține doar următoarea prevedere: „În cazul în care persoana pusă sub învinuire încheie un acord de recunoaștere a vinovăției, iar instanța acceptă acest acord, pedeapsa pentru infracțiunea imputată se reduce cu o treime din pedeapsa maximă prevăzută pentru această infracțiune”.

Norma juridico-penală citată este inserată în art.80 al Codului penal, făcând parte din Capitolul VIII al Codului intitulat „Individualizarea pedepselor”. Ceea ce înseamnă că aplicarea pedepsei reduse în cazul încheierii acordului de recunoaștere a vinovăției constituie una din consecințele individualizării pedepsei.

Referindu-ne la cercul de subiecți față de care este aplicabilă prevederea art.80 CP RM, vom menționa că el este unul limitat, norma nefiind de aplicabilitate generală pentru persoanele care au comis fapte interzise de legea penală.

Articolul 80 CP RM este aplicabil doar în cazul în care învinuitul/inculpatul a comis o infracțiune ușoară, mai puțin gravă sau gravă.

Norma menționată permite reducerea pedepsei, în funcție de gradul prejudiciabil al faptei, pentru următoarele fapte:

- ✓ infracțiuni ușoare – faptele pentru care legea penală prevede în calitate de pedeapsă maximă pedeapsa închisorii pe un termen de până la 2 ani inclusiv;
- ✓ infracțiuni mai puțin grave – faptele pentru care legea penală prevede pedeapsa maximă cu închisoare pe un termen de până la 5 ani inclusiv;
- ✓ infracțiuni grave – faptele pentru care legea penală prevede pedeapsa maximă cu închisoare pe un termen de până la 12 ani inclusiv [23, p.484].

Drept urmare, deducem că față de persoanele care au comis infracțiuni care se sancționează cu pedeapsa închisorii al cărei maxim depășește 12 ani (infracțiuni deosebit de grave), precum și față de cele pentru care se aplică pedeapsa detențiunii pe viață (infracțiuni excepțional de grave), norma art.80 CP RM nu se aplică.

Dacă instanța de judecată are în procedura sa mai multe cauze penale în privința mai multor persoane, în unele dintre care au fost încheiate acorduri de recunoaștere a vinovăției, iar în altele nu, se recomandă să se discute posibilitatea conexării lor într-o singură procedură și examinarea lor în procedură specială sau, respectiv, generală, pentru a se exclude pronunțarea mai multor sentințe, care ar putea duce la înrăutățirea situației inculpatului.

Luând în considerare faptul că instanța de judecată poate considera drept circumstanțe atenuante și alte circumstanțe, neprevăzute la art.76 alin.(1) CP RM, Curtea Supremă de Justiție recomandă instanțelor judecătorești inferioare ca prezența acordului de recunoaștere a vinovăției să fie considerată ca și circumstanță atenuantă [2, art.16].

Mai mult, instanța supremă susține că la aplicarea art.80 CP RM, în cazul în care instanța de judecată acceptă acordul de recunoaștere a vinovăției și pedeapsa pentru infracțiunea imputată se reduce cu o treime din pedeapsa maximă prevăzută pentru această infracțiune, legea nu interzice aplicarea concomitentă și a prevederilor art.79 și art.90 CP RM [2, art.76 alin.(2)].

În legea penală, individualizarea pedepsei, ce urmează a fi stabilită pentru persoana vinovată de comiterea infracțiunii, este îndreptată spre atingerea scopurilor pedepsei, și anume: restabilirea echității sociale, corectarea condamnatului, precum și prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni din partea condamnaților (art.61 CP RM). Criteriile generale de individualizare a pedepsei stabilesc, în acest sens, regulile de care trebuie să se conducă instanța de judecată la aplicarea acesteia și prescriu a stabili persoanei vinovate de comiterea unei infracțiuni o pedeapsă echitabilă, în limitele fixate în Partea Specială a Codului penal.

Prin derogare, în cazul prezenței anumitor circumstanțe excepționale sau a unui cumul de asemenea circumstanțe, care micșorează esențial pericolul social al faptei sau al persoanei infractorului, pedeapsa prevăzută de sancțiunea normei din Partea Specială a Codului penal, mai concret – categoria sau mărimea acesteia, poate deveni mult mai severă și, respectiv, să nu corespundă cerințelor privind stabilirea pedepsei echitabile. În asemenea cazuri, instanța de judecată poate aplica o pedeapsă mai blândă decât cea prevăzută de lege pentru infracțiunea respectivă.

Astfel, aplicarea de către instanța de judecată a pedepsei mai blânde decât cea prevăzută de sancțiunea normei legii penale, pentru comiterea unei infracțiuni concrete, este un mijloc acordat instanței de judecată pentru o individualizare maximă a pedepsei penale.

În opinia unor autori, această prevedere a legii constituie o abatere, o derogare de la criteriile generale de individualizare a pedepsei, și anume: de la regula că persoanei vinovate de săvârșirea unei infracțiuni i se aplică o pedeapsă în limitele fixate în Partea Specială a Codului penal, și este stabilită pentru acele cazuri când aplicarea chiar și a unei pedepse minimale în limitele stabilite de lege este prea aspră și vădit neechitabilă. De aceea, norma prevăzută la art.79 CP RM întrunește cerințele criteriului general de individualizare a pedepsei, privind pedeapsa echitabilă.

Legiuitorul nu dă definiția noțiunii de circumstanțe excepționale, stabilirea și aprecierea acestora lăsând pe seama instanței de judecată. Legea nu conține o listă în care să fie enumerate circumstanțele excepționale, limitându-se doar la o formulare generală subiectivă – „circumstanțe excepționale ale cauzei”, menționând doar că acestea trebuie să micșoreze esențial gravitatea faptei și consecințele ei și leagă circumstanțele excepționale menționate în norma cercetată de așa factori, cum sunt: scopul și motivele faptei, rolul vinovatului în săvârșirea infracțiunii, comportarea vinovatului în timpul și după consumarea infracțiunii, contribuția ac-

tivă a participantului unei infracțiuni săvârșite în grup la descoperirea acesteia, alte circumstanțe care micșorează esențial gravitatea faptei și a consecințelor ei.

Actuala redacție a art.79 CP RM conține doar o singură circumstanță concretă, care în mod obligatoriu, indiferent de categoria infracțiunii comise, se consideră circumstanță excepțională, și anume – minoratul persoanei care a săvârșit infracțiunea.

Astfel, Mariana Grama menționează că drept circumstanță excepțională a cauzei poate fi considerată atât o circumstanță atenuantă, cât și o totalitate de asemenea circumstanțe [1]. Însă, această situație a fost actuală până la 24.05.2009, când a intrat în vigoare Legea Parlamentului Republicii Moldova, nr.277-XVI din 18.12.2008, pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova, prin care din art.79 Cod penal a fost exclus alineatul (2) [5].

Majoritatea autorilor evidențiază că una dintre trăsăturile caracteristice distinctive ale circumstanțelor, ce urmează a fi recunoscute drept circumstanțe excepționale, în sensul art.79 CP RM, este anume faptul că, într-un caz concret, se consideră excepțională o circumstanță, fie o totalitate de circumstanțe, dacă aceasta/acestea micșorează esențial gradul de pericol social al infracțiunii concrete comise și a persoanei vinovatului, anume în comparație cu alte cazuri de comitere a infracțiunilor de același gen [1, p.580].

În doctrina dreptului penal, precum și în practica judiciară, se duc discuții privind înțelegerea naturii circumstanțelor excepționale, care permit instanței de a aplica o pedeapsă mai blândă decât cea prevăzută de lege, fiind recunoscute ca excepționale diferite categorii de circumstanțe [15, p.244]. În opinia autorului rus Ia.M. Brainin, în calitate de circumstanțe excepționale pot fi recunoscute doar circumstanțele atenuante deosebite care nu sunt incluse în lista circumstanțelor atenuante prevăzute de legea penală [14, p.227].

Practica judiciară din ultimele decenii a susținut opinia unor autori care au menționat că la aplicarea pedepsei mai blânde decât cea prevăzută de lege pot fi recunoscute drept circumstanțe excepționale circumstanțele atenuante atât enumerate în lege, cât și cele neincluse în lista celor atenuante, dar care sunt recunoscute de către instanța de judecată ca atenuând pedeapsa [26, p.278].

Studiind practica judiciară în Republica Moldova, s-a constatat că instanțele judecătorești, aproape în toate cazurile, pun la baza aplicării art.79 CP RM așa circumstanțe, cum ar fi de exemplu: vârsta tânără sau înaintată, lipsa antecedentelor penale, caracteristica pozitivă de la locul de muncă și/sau de trai, tragerea pentru prima dată la răspundere penală, recunoașterea vinovăției, căința sinceră de cele comise, recuperarea benevolă a prejudiciului material cauzat prin infracțiune, starea și condițiile de viață ale familiei inculpatului, prezența copiilor minori sau a persoanelor incapabile la întreținere, pericolul social al faptei comise, categoria infracțiunii comise, participarea la Marele Război pentru Apărarea Patriei, la războiul din Afganistan sau la conflictul armat din Transnistria pentru apărarea integrității teritoriale a Republicii Moldova, împăcarea cu partea vătămată sau lipsa pretențiilor din partea victimei și/sau a părții vătămate [7, p.134].

În acest context, s-a propus ca din noțiunea „circumstanțe excepționale ale cauzei”, prevăzută la art.79 alin.(1) CP RM, să fie exclus adjectivul „excepționale”, deoarece la aplicarea pedepsei penale se ia în considerare nu însăși circumstanța ca atare, ci trebuie luat în considerare gradul diferit al influenței unui sau altui factor în cazul infracțiunii concrete. Totodată, se susține că nu este excepțională însăși circumstanța ce stă la baza aplicării pedepsei mai blânde decât cea prevăzută de lege, ci este excepțional anume modul de aplicare a pedepsei în raport cu regula generală de aplicare a pedepsei stabilită la art.75 alin.(1) CP RM [2, art.384, alin.(4)].

În anumite conjuncturi situaționale, când reducerea pedepsei maxime pentru infracțiunea incriminată nu aduce niciun beneficiu pentru învinuit/inculpat, instanța poate recurge la aplicarea concomitentă a unei pedepse mai blânde sub una din formele menționate. Mai mult, dacă instanța constată pe lângă existența acordului de recunoaștere a vinovăției și alte circumstanțe excepționale care reduc semnificativ gradul prejudiciabil al faptei comise, aceasta poate aplica o pedeapsă mai blândă decât cea prevăzută de lege. În fine, orice asemenea abordare a instanței are la bază o apreciere exclusiv subiectivă, urmând a fi controlată prin mecanismul asigurării proporționalității gradului prejudiciabil al faptei cu gravitatea pedepsei stabilite.

La stabilirea pedepsei pentru minori în baza acordului de recunoaștere a vinovăției, instanța va ține cont de prevederile art.70 alin.(3) CP RM și le va stabili termenul pedepsei din maximul sancțiunii prevăzute de legea penală, reduse la jumătate, apoi va aplica prevederile art.80 CP RM. Așadar, maximul pedepsei redus la jumătate se va reduce cu o treime. În acest caz, limita maximă a pedepsei se poate reduce sub limita minimă a acesteia stabilită de sancțiunea normei respective, fiind inevitabilă aplicarea art.79 CP RM.

La stabilirea pedepsei minorilor în baza acordului de recunoaștere a vinovăției pentru pregătirea de infracțiuni, instanța, la fel, va aplica prevederile art.70 alin.(3) CP RM și le va reduce pedeapsa la jumătate din maximul ei, apoi o va reduce cu o treime și rezultatul obținut îl va reduce la jumătate potrivit art.81 alin.(2) CP RM.

Pentru tentativă de infracțiune, la stabilirea pedepsei minorilor în baza acordului de recunoaștere a vinovăției se vor aplica aceleași reguli și se va reține că pedeapsa nu poate depăși $\frac{3}{4}$ din maximumul celei mai aspre pedepse (art.81 alin.(3) CP RM).

Interdicțiile articolului 34 CP RM (recidiva) nu se aplică la săvârșirea infracțiunilor de către minori și pedeapsa se va stabili conform regulilor generale.

În cazul infracțiunilor ușoare și/sau mai puțin grave, instanța de judecată este în drept să aplice prevederile art.54 (liberarea de răspundere penală a minorilor), art.55 (liberarea de răspundere penală cu tragerea la răspundere contravențională), art.57 (liberarea de răspundere penală în legătură cu căința activă), art.58 (liberarea de răspundere penală în legătură cu schimbarea situației) din Codul penal.

În cazul în care, drept urmare a aplicării beneficiilor acordului de recunoaștere a vinovăției, pedeapsa stabilită va fi sub limitele minime prevăzute la art.82 alin.(2) CP RM, inculpatului i se va stabili pedeapsa ținându-se cont de prevederile legale mai favorabile lui.

Pedeapsa penală stabilită în cazurile aplicării art.80 CP RM este deseori influențată și de alte cazuri de reducere a pedepsei la individualizarea acesteia, prin aplicarea concomitentă cu norma menționată a art.79 CP RM și a altor norme cu efecte analogice.

Pentru o mai eficientă aplicare a pedepsei în contextul instituției acordului, precum și pentru atingerea scopului acordului propriu-zis, înaintăm propunerea de modificare a art.80 CP RM, în sensul reducerii cu $\frac{1}{3}$ a pedepsei ce ar fi aplicată în lipsa acordului de recunoaștere a vinovăției. Însă, în cazul de față, luând în considerare că crește discreția judecătorului, va fi necesar și un contramecanism de protecție împotriva eventualelor abuzuri ale instanțelor de judecată.

În condițiile unei reglementări judicioase și stabilirii unor garanții, această instituție este o alternativă reală a procesului judiciar tradițional și conformă cu cerințele unei societăți democratice, care aduce beneficii atât inculpatului, cât și procesului judiciar.

Bibliografie:

1. BOTNARU, S., ȘAVGA, A., GROSU, V., GRAMA, M. *Drept penal. Partea Generală*. Chișinău: Cartier, 2005.
2. Codul de procedură penală a Republicii Moldova, nr.122 din 14.03.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr.104-110, în vigoare din 12.06.2003.
3. Codul penal al Republicii Moldova, nr.985 din 18.04.2002. Republicat în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.72-74.
4. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova privind judecarea cauzelor penale în procedura acordului de recunoaștere a vinovăției, nr.6 din 24.12.2010. În: *Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*, 2011, nr.5.
5. Legea Parlamentului Republicii Moldova, nr.277-XVI din 18.12.2008, pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.41-44.
6. ORÎNDAȘ, V. Acordul de recunoaștere a vinovăției în procesul penal contradictorial. În: *Revista Națională de Drept*, 2000, nr.1.
7. POPESCU, D. Influența circumstanțelor atenuante și agravante la aplicarea pedepsei mai blânde decât cea prevăzută de lege. În: *Revista Națională de Drept*, 2011, nr.10-11.
8. Raportul de activitate a organelor procuraturii pentru anul 2012. Chișinău, 2013.
9. ROTARU, V. *Aplicarea prevederilor legale privind acordul de recunoaștere a vinovăției. Îndrumar pentru avocați*. Chișinău, 2013.
10. ROTARU, V. Conceptul acordului de recunoaștere a vinovăției. În: *Revista Națională de Drept*, 2003, nr.1.
11. ROTARU, V. Originea și răspândirea acordului de recunoaștere a vinovăției. În: *Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova*, 2002, nr.6.
12. ROTARU, V. Posibilitatea de a obține o condamnare în luarea deciziei procurorului de a iniția un acord de recunoaștere a vinovăției. În: *Revista Națională de Drept*, 2003, nr.10.
13. ROTARU, V. Unele considerente privind aplicarea instituției acordului de recunoaștere a vinovăției. În: *Revista Națională de Drept*, 2003, nr.7.
14. БРАЙНИН, Я.М. *Принципы применения наказания по советскому уголовному праву*. Киев, 1953.
15. ВЕЛИЕВ, С.А. *Принципы назначения наказания*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2004.
16. ДУБОВИК, Н. Сделка о признании вины и особый порядок: сравнительный анализ. В: *Российская юстиция*, 2004, №4.
17. ЗАЙЦЕВА, Л., ЖИГУЛИЧ, В. Признание вины как основание для проведения судебного следствия в сокращенном порядке В: *Судовы вестник*, 2008.

18. КАЛИНОВСКИЙ, К.Б. *Уголовное судопроизводство как сфера использования конфликтологии*. Санкт-Петербург, 2002.
19. *Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу РФ*. Москва: Юристъ, 2002.
20. ЛЕБЕДЕВ, В.М. *Уголовный процесс*. Москва, 2003.
21. МАХОВ, В., ПЕШКОВ, М. Сделка о признании вины. В: *Российская юстиция*, 1998б, №7.
22. НАСЫРОВ, Г. Законодательное закрепление сделки о признании вины способствует ускоренному завершению уголовного процесса В: *Тураби*, 2002, №3, с.42.
23. РАДЧЕНКО, В.И. *Уголовный процесс*. Москва, 2003.
24. РЫБАЛОВ, К.А. Разумный компромисс в уголовном процессе. В: *Домашний адвокат*, 2005, №2.
25. СМИРНОВ, А.В., КАЛИНОВСКИЙ, К.Б., *Уголовный процесс: Учебник для вузов*. СПб.: Питер, 2005.
26. СТАНОВСКИЙ, М.Н. *Назначение наказания*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 1999, с.278.

Prezentat la 11.04.2014